

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. *Th.*: En fremmed folkeskæbne.
2. *Oskar Loorits*: Liv eller død for livernes folk.
3. *J. M. Holdt*, Ullerup: Skoleforhold i gamle Dage.
4. *Vagn Holm*: Optegnelser af gaderaab og -sange.
5. Samleren.
6. Aaret 1838.

Nr. 8. 14. Aarg.

1. Februar 1938.

Sønderjyllands Kredittforening

Haderslev

Den Nordslesvigske Folkebank

Aktieselskab - Aabenraa - oprettet 1872

Aktiekapital Kr. 1.000.000,—.
Reserver ca. Kr. 500.000,—.

GRAM

KØLEANLÆG

for ethvert Formaal

Brødrene Gram A/S
VOJENS.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

København
Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for
A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.
Frederiksgade 37-39. Telf 59.
Odense.
Jernstøberier

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.
Kontor: Parkallé 15,
Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.
Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

GraastenBank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.
Kontortid: 10—1 og 2^{1/2}—5^{1/2}.

Forlang **Gulvtæpper**
fra
Sønderjydsk Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10—12 og 2—4.

VEJEN.

Andelsselskabet

Odense

Eksportslagteri

ODENSE

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1^{1/2} Million

Kuranstalten

Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE
træffes pers. Tlf. 514: 11-12.
Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

Sønderjydsk Teglundistri

Nordre Fasanvej 127
Telf. C. 4520 — Taga 1700 —
Taga 1717 — København N.
Facadesten, flammede Sten,
Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

„RAPID“

SPAR TID — BRUG RAPID

Opnaar efter 2 Døgn's Hærdning
samme Styrke som almindelig
Portland-Cement efter 6 Døgn.

DANSK CEMENT CENTRAL

Tømmer, Træ og Finerhandel

Hindenburgs Eftf.

Rentemestervej 56 . Central 1627 og 6269

CARL I. NIELSEN

Aktieselskab

Børstenbinderartikler en gros

Niels Juelsgade 11 — Telf. 3711
København K.

CUNARD WHITE STAR LINE. LIMITED.

Afgang ca. hver 3die Dag til U. S. A. og Canada
Billige Billetpriiser fra Danmark via London eller Paris

Cunard White Star Limited, Vesterbrog. 2 Kbhv. V
C. Mogensen General-Agent, eller Rejsebureauerne

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Bestil

**Christiansholms London Beckton
Koks og Centralvarmecinders.**

Største Varmeevne.
Ringe Askeprocent.
Ingen Slagger.

Leveres overalt fra 10 hl
til billigste Dagspris.

A/S

**Christiansholms
Fabriker
C. 196**

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn- og
Foderstoffer

Esbjerg

Vordingborg Husmoderskole

Nyt Kursus begynder 4. Novbr
og 4. Maj. — Barneplejeafde-
ling. — Elektrisk og alm. Køk-
ken. — Kjølesyning.
Valborg Olsen. Telefon 275.

VERITAS

BUNKER OIL STATIONS

COPENHAGEN - ESBJERG - SONDERBURG
STOCKHOLM - FLUSHING - GOTHENBURG
HAMBURG - ROTTERDAM - ANTWERP

MANUFACTURERS OF MARINE LUBRICANTS

STOCKS AT ALL PRINCIPAL PORTS IN THE WORLD

ALFRED OLSEN & Co.

LTD.

KVÆSTHUSGADE 3 - COPENHAGEN

TLF. C. 5021.

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle

A A R H U S

Grundlagt 1829.

Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Stiftet 1828

Kontortid 9-2 og 5-6

Telefon 1400

Viborg

Banken for Slagelse og Omegn A/s

Slagelse

C. C. Clausens Dampskibsselskab

*Den sjællandske
Bondestands Sparekasse*

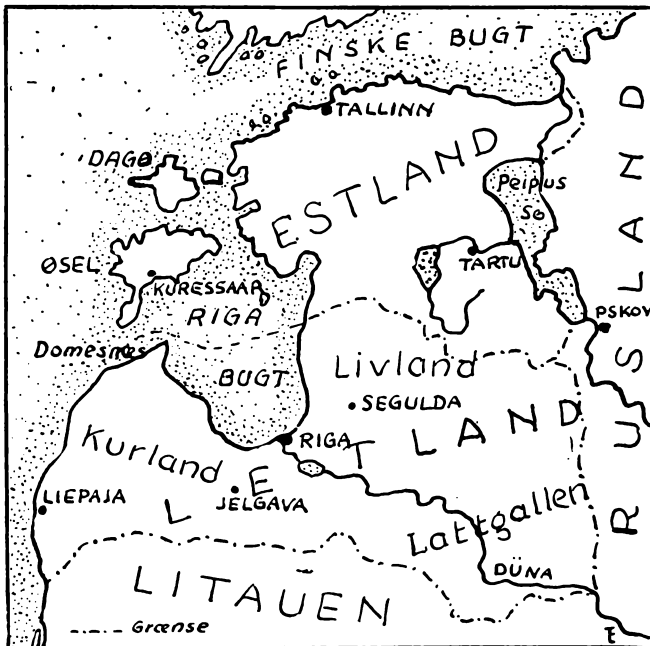
NOVO

**Terapeutisk
Laboratorium**

**Ndr. Fasanvej 213
København N.**

En fremmed folkeskæbne

En afhandling om et saa fjerntboende folk som liverne ved Letlands kyst kan paa forhaand ikke vente megen interesse hos »Søn-derjydske Maanedsskrift«s læsere. Har vi da ikke nok i vore egne nationale vanskeligheder og interesser? Jo, visselig; men derfor er det alligevel af værdi at se ud over de høje fjælde, at lære fremmede skæbner at kende, bevæges af dem, sammenligne med vore egne, føle medlidenhed eller glæde, og, om muligt, drage slutninger til vor egen færde.

Verden holder ikke op med hegnet bag præstens mark; rundt om bor der folkeslag, der maa kæmpe, som vi har kæmpet, der værner om deres eje, som vi har maattet værne om vort, der kalder paa forstaaelse og medhu.

Nordslesvigs skæbne har i den sidste halve menneskealder tegnet sig lysere og lykkeligere end nogen sinde før. Vi har i dag raad til

at sende en venlig tanke til folkeslag og folkedele, hvis kaar har føjet sig saaledes, at der ikke for dem ses nogen udvej til at finde en folkelykke som vor; men skulde vi ikke være rede til at høre paa deres Klager.

Professor Oskar Loorits i Tartun (Dorpat) i Estland har fra først af vistnok kun ladet sig lede af sin interesse for folkeminder. Det har været ham naturligt at udvide sine undersøgelser til de folk, hvis sprog er nærbeslægtet med estnisk, til finner, ungarere og liver. Lettisk og litauisk tilhører jo en hel anden sproggen sammen med de nu uddøde sprog kurisk og prøjsisk; men under disse undersøgelser er Loorits blevet livernes stærkeste talsmand. Han holdt i sommeren 1937 et foredrag om dem i selve Letlands hovedstad Riga; det havde til følge, at han blev udvist af Letland; han havde haabet, at det skulde have hjulpet til at forbedre livernes stilling. Nu er han saa henvist til at hjælpe dem i udlandet med sin pen, men han har vanskeligt ved at faa sine artikler om liverne trykt. Det fremga r vel ogsaa af den følgende, at dens synspunkter er ensidige, men derfor har den alligevel krav paa at læses og paa ogsaa at virke hos os.

Th.

Liv eller død for livernes folk

Af Oskar Loorits

I.

Der sker for øjeblikket i hele verden en stor kursændring og omvurdering af mange politiske, sociale og kulturelle værdier. Kravet om folkeenhed og statstotalitet er steget til et særlig efterstræbt ideal, og i lyset af dette synes sædvanlig førerprincippet og autoritær forfatning at være at foretrække for det hidtil lovpriste demokrati og for personlig frihed. Med den »ny aand« rejser der sig virkeligt en række spørgsmaal, f. eks. hvorledes man indenfor et folks ramme bør ordne særstrømninger som partivirksomhed, offentlig mening, opposition o. fl. Paa den anden side opstaar der fra første færd en modsætning imellem stat og folkeenhed, af den ganske enkelte aarsag, at der slet ingen stat er til uden nationale mindretal. De forsøg, der paa forskellige steder er gjort for at udjævne disse modsætninger, viser maaske mest typisk de enkelte folks og deres føreres karakter, sindelag og selvvrdering. Hvorledes stiller det herskende folk sig f. eks. til de nationale mindretal? Ser det paa dem som frem-

mede legemer, som noget samliv ikke er muligt med, og som man maa se at komme af med enten ved at indsmelte eller udrydde dem — eller med moderne ord — ved ensretning eller udelukkelse? Eller skal der alligevel endnu gøres et forsøg med den tolerance, der forudsætter humanitet, kristen næstekærlighed og stærk vilje til kultur, og som der allerede i aartusinder er talt saa frygtløst og resultatløst om af menneskehedens bedste skikkelser?

Det estniske folks politiske tanke er aarhundreder gammel og har altid været baaret af demokratiets, ligerettens og taalsomhedens ideer. Det kan ingen tvivle om, der har sat sig ind i vore og vore stammebrødres sindelag og værker fra Arildstid. Hvem der vil være en nationalist og samtidig formaar at vedblive at være en ester i dette ords ædlest tyding, kan ikke være nogen undertrykker, han forstaar ikke at være voldshersker, han har ikke lov til at være utaal-som. Vi er ikke nogen slægt af verdenserobrere. Alligevel har vi ikke behov evigt at vige tilbage for andres raa egoisme og til sidst over-leveres til udslettelse. Er vi ikke aarhundreder igennem blevet tvung-ne til tavshed, er ikke netop passiv modstand vor stærkeste indre styrke? Og den har ingen fremmed erobrere forstaaet at regne med. Mod den har alle vore uforstandige herskere været magtesløse. Har ikke germanske og baltisk-slaviske stammer søgt at ødelægge os? Er ikke mange af disse i tidens løb svulmet op til store folkeslag, der har udvidet deres omraade til alle sider? Alligevel er vi endnu stadigt herrer over den lille landstrimmel imellem Peipus og Øster-sø! Vi gaar ikke ud paa at tilintetgøre andre, men vi vil heller ikke lade os tilintetgøre. Vi har denne visdom allerede som i blodet, og den er den eneste, der kan sikre freden imellem folkeslagene, og den værger vor fremtid i alskens utrygge tider. Derimod udsaar de folk vrede og fjendskab, krig og tilintetgørelse, der er saa blottet for kul-tur i deres væsen, at de ikke kan taale at se nogen anden ved siden af sig, indtil de selv tidligere eller senere selv tilintetgøres.

Naar vi har denne klare og følgerigtige opfattelse af tilværelsen, er vor eneste, men farlige svaghed den ubehagelige kendsgerning, at andre misbruger vor tillidsfulde og velmenende holdning. Maa vi ikke tit nok lære i vort privatliv, at vore saakaldte bedste venner altid gør brug af vor hjælp, smigrer os, endogsaa styrer os i strid for at forsvare dem, men, naar de har sejret, snart glemmer vor hjælp, fornægter os og endogsaa tit graver en grav bag vor ryg. Hyk-kelske venner og lumske fæller er farligere end fjender. De, der kræver og tager alt fra os og intet giver til gengæld, er dog, naar alt

kommer til alt, vore værste udsugere og forrædere. Denne sørgelige livets sandhed vinger os til forsigtighed mod vore venner og til tilbageholdenhed i bedømmelse af et venligt aasyn og et indsmigrende ord, det tvinger os til først at se paa og bedømme gerninger.

Den mest tragiske skikkelse i vor historie er Kaupos, livernes højsindede ældstes. Han og hans folks skæbne faar os til endnu efter aarhundreders forløb at staa som lamslaaede og vedbliver at være en advarsel imod at handle paa samme vis. Hvori bestaar saa egentlig Kaupos tragik? — I, at han stolede paa hykkelske farisæeres venskab og afsluttede en aftale med dem for at frelse sit folk. Kaupo var ikke nogen forræder, men han blev forraadt ved beregnende falske løfter om fred og et himmerige paa jord. Og det var netop vennerne, forbundsfællerne, krigskammeraterne, der førte Liverfolket ad dødsvejen og bagfra drev det stadigt hurtigere imod afgrunden.

Det estniske folk vil alligevel ikke gaa samme vej paa et tidspunkt, da der fra mange sider smedes planer om at tilegne sig det baltiske rum, da der drømmes om ny økonomisk og politisk besættelse, da der bydes os hykkelsk venskab for at tilsnige sig vor tillid.

II.

Man har sædvanlig forestillet sig liverne som et folk, der er ved at uddø. Da den sidste livisktalende liver i Livland døde for nogle aartier siden, blev der skrevet vidt og bredt derom i balternes lejr, der blev udgydt krokodilletaarer, og der sporedes samvittighedsnag over, at man havde fundet sig i, at et prydtræ med dybe rødder i fortiden og en høj kulturel krone maatte raadne i menneskets skov. Alligevel blev der intet gjort for at værne den anden gren af dette træ i Kurland; men man ventede roligt paa det tidspunkt, da den sidste liver skulde dø ogsaa i dette land, saa man atter kunde udgyde høflighedstaarer og mærke samvittighedsnag. Thi det er lettere at bære sorg end at drage omsorg. Og enhver forstaar at sørge, men hvem forstaar at holde sorgen borte?

Liverfolket selv har visselig ikke villet uddø. Og at det gaar op i det lettiske folk, maa ikke i saa høj grad tilskrives en svaghed i eller endogsaa en mangel paa natinalfølelse, som det skyldes ydre forhold (krig, pest, sult) og det stadige tryk af kirke og adel, der foretrak mandige og modstandsdygtige liviske bønder og fiskere for de mere bøjelige og føjelige letter. Livisk nationalitet har kun kunnet holde sig i live paa landtungen ved Kuolka (Domesnæs) i de af-sides kystbyer bag kær og skove, skønt adelen ogsaa her har ladet

lettiske bønder bosætte sig i stort tal. Det ældste slægtled af de liver, der endnu lever her, er opvokset med et sprog og har først i skolen lært at radbrække lettisk. Det er endogsaa forekommet, at enkelte letter, der havde bosat sig ved kysten, har antaget livisk sprog og skik. Jeg personlig har optegnet liviske tekster fra letters mund. Det lettiske sprog er først trængt ind her i større maalestok i 20. aarhundrede samtidig med ny tidsaand og styrkelse af forbindelserne udad (kun i nogle landsbyer med blandet befolkning tidligere). Dog har liverfolket indtil verdenskrigen ikke vist noget tegn til at uddø, men har tværtimod haft stigende tendens.

Verdenskrigen har slaet liverne haardt. Familierne, der maatte flygte fra stranden, levede i flere aar adspredt i omgivelser med fremmede sprog, og børnene lærte ikke engang mere at tale livisk. Dog afbødes dette slag i nogen grad ved det nationale vækkelsesarbejde, der her efter frihedskrigen begyndtes af estniske og finske mænd, der var ivrige for stammeenheden..

I Sommeren 1920 foretog professor Ketunen og forfatteren af disse linjer deres første rejse til liverne, og den fulgtes saa af en hel række andre. Aaret 1923 var et tidehverv for disse strandboeres tilværelse, da det nationalbevidste liverfolk sluttede sig sammen til en fælles front og traadte frem for offentligheden. Det var en stor begivenhed, da folkeafstemningen i oktober besluttede at sammenfatte alle liviske landsbyer i en egen selvstændig kommune. Saa fulgte hurtigt i november oprettelsen af livisk samfund og indførelsen i skoleundervisningen af livisk modersmaal. Ogsaa i familier og i landsbyer genoplivedes brugen af livisk omgangssprog. I de følgende aar viste begyndelsen sig til et dannet livisk folkelag. Uagtet store materielle vanskeligheder bandede den liviske ungdom sig vej til mellemkolerne, ja, mange naaede endogsaa til universitetet. Der fulgte megen umage og vanheld med uddannelsen af egne lærere, indtil endelig 3 unge liver i foraaaret 1934 erhvervede sig lærertitelen ved institut i Jelgava. Det liviske samfund oprettede sangkor i landsbyerne, ordnede fester og møder, foretog i marts 1925 en koncertrejse til Estland og organiserede i juli 1927 en udflugt for skoleelever til Sigulda, det gamle midtpunkt for livernes omraade, og her blev Kaupos gamle landborg generobret i et symbolsk stormangreb.

Repræsentanter for liverne begyndte at tage del i stammedage og kulturkongresser i Estland, Finland og Ungarn. I Finland har repræsentanter for liverne foretaget foredragsrejser igennem landet. I Estland har det især været beboerne af øen Saaremaa (Øsel), der

har fornyet nærmere forbindelse med kysten og har indledet en række gensidige gæstefærd. Med understøttelse fra ester, finner og ungarer blev der begyndt paa at skabe et livisk forsamlingshus, men paa grund af pengemangel er man ikke naaet videre end til at købe byggeplads og skaffe byggemateriale til veje. Til tak for understøttelsen og som tegn paa fællesskabet vil liverne i fundamentet til deres forsamlingshus lade indmure et stykke finsk granit, et stykke estnisk kalksten og et stykke ungarsk basalt. Ligeledes er tanken udgaaet fra liverne om en fælles stammefest i Kuresaare (Ahrensburg) i sommeren 1935. Og da aaret 1935 ogsaa var Kalevalas jubilæumsaar og derfor en stor kulturfest for hele vor stamme, saa vilde ogsaa de dannede unge liver af egen drift yde et lille bidrag til vore kulturelle skatte. For at imødekomme dette ønske, har Estlands lærde selskab besluttet at udgive et bind liviske folkeminder, udvalgt af forfatteren af disse linjer.

Liverne sætter naturligvis stor pris paa aandelig forbindelse med de beslægtede folk. Egentlig var det E s t l a n d, der først stræbte efter at fremme livernes genfødsel, og herfra flød begyndelsesaarenes første hjælpelkilder. Det var i Estland, at vedtægterne for livisk samfund blev formet, at der blev lagt grundsten til livisk skriftsprog og grammatik, at der af »Modersmaalsselskabet« blev udgivet fem læsebøger og det første hefte af digte, skrevne paa livisk. Den liviske forening har gentagne gange faaet understøttelse af estniske stats senatorer, fra forskellige organisationer og fra estnisk samfund. Den estniske arkitekt Wendach har skænket livisk samfund grundtegn og planer til bygning af forsamlingshuset. Estniske børn har ved hjælp af stammeklubben fra 1923 afsendt julegaver til liviske børn, og de er modtaget med rørende glæde. Der er offentliggjort større og mindre undersøgelser af de forskelligste forfattere i Estland om livisk sprog og folkekultur.

Interessen for liverne og dermed ogsaa hjælpen til dem er i den sidste tid blevet forbavsende almindelig og aktiv i Finland. Endogsaa ord og melodi til livernes hymne er skabt af finnen professor Johnson, og mange andre finske patrioter har paa egne omkostninger skaffet mange liviske unge undervisning paa seminarier, fagskoler, efterskoler eller folkehøjskoler. For tiden studerer ogsaa i Finland en begavet søn af den ogsaa international kendte »Livernes konge«. Hans fader, der var en national og religiøs fanatiker med digterevne, men ingenlunde sindssyg fandt en alt for tidlig død bag et lettisk fængsels mure. Finnerne selv har tit foretaget udflugtsrejser til den

liviske kyst, har understøttet nødlidende liviske familier og endogsaa ansat en præst, der rejser rundt i de liviske landsbyer og prædiker paa livisk. Det liviske tidsskrift »Livli« er allerede udkommet i fire aar med materiel understøttelse fra stammeklubben i Helsingfors. Det læses alle vegne ved kysten, og livere er ivrige medarbejdere ved det. Den allerstørste fortjeneste har Suomalaisuuden Liitto indlagt sig ved at hjælpe liverne. Paa dets forlag udkom til julen 1934 den første lærebog paa modersmaalet for liviske børn. Det nye testamente udkommer i oversættelse ved den liviske digter K. Stalte, og en livisk salmebog staar paa programmet. Den berømte finske sproggransker professor Setälä har personlig foretaget studierejse for at undersøge livisk sprog og folkekultur, og efter ham professor Voionmaa, magister Saarimaa, professor Kettunen, dr. Penttilä o. a.

Ved siden deraf er der ogsaa i de senere aar frembrudt en sjælden interesse i Ungarn for det liviske folks skæbne. Saaledes er der f. eks. den 19. Jan. 1934 i den ungarske parlamentsbygning afholdt et højtideligt raadmøde, hvorved høje statsembedsmænd og kulturelle førere har gjort sig det til en æressag at frelse liverfolket fra døden. Liviske sange er oversat paa ungarsk og forsynet med melodier. Et større værk om liverne forberedes af dr. Lukimich. Ungarns regering har stillet understøttelser til raadighed til bygning af det liviske forsamlingshus, og kultusministeriet har oprettet et stipendium til uddannelse af en liver i Ungarn.

Efter alt det her fortalte kan der ikke mere være tvivl om den liviske stammes livskraft og kulturelle udviklingsevne. Vi burde glæde os derover, ikke kun som nationalister, men ogsaa set fra almenmenneskeligt standpunkt: Livernes lille folkerevne kan tjene til at give menneskehedens aasyn liv, kan berige dens kulturelle skatte og skabe ny værdier.

III.

Naar vi i stedet for glæde føler mismod og endogsaa med bekymring maa tvivle om livernes livskraft, saa er det saavist hverken livernes egen eller deres nærmere frænders skyld, men saa er det, fordi vi alt for meget har glemt livernes nærmeste naboer og umiddelbare herskere, i hvis haand livernes skæbne ligger — til liv eller til død. Vi maa nemlig spørge: Hvad har letterne gjort for liverne sammenlignet med ester, finner og ungarere, og hvorledes er deres forhold til dem? Har de vist samme omsorg for dem, som esterne har vist deres lille svenske »friluftsmuseum«, hvortil der strømmer svenske penge, svenske bøger, svenske videnskabsmænd og turister,

der modtages af os med største venskab og elskværdighed? Ser letterne med samme glæde en strøm af penge og bøger, af granskere og turister i deres liviske friluftsmuseum, og drager de samme omsorg for dets opretholdelse? Forstaaer de tilstrækkeligt, at de jo egentlig ved liverne er blodsbeslægtet med ester og finner, og at den ligeste vej til esters og finners hjerter derfor gaar over liverne, hvad især finnerne flere gange har ladet dem forstaa? Eller bryder letterne sig slet ikke om dette?

Ogsaa i deres forhold til liverne viser letterne den taktik og det præg, som vi nøksom har lært at kende: paa én maade paa scenen og paa en anden bag kulisserne. Ved parader, banketter, fester, ja, da er der venskab og hjertelighed, troskabseder og smigrerier, saa man kan blive svimmel deraf, saa mange af os virkelig bliver svimle, bliver stumme overfor det, der sker om søgnedagen, hjemme i stilheden, stjaalent og skjult. Og vil nogen engang kige bag kulisserne eller ytre en stavelse om det, saa rejses der et helvedes spektakel, man er uretfærdig, bryder venskab og troskab, saarer ære og anstand, man handler i en tredje stats interesse og vil tilintetgøre alle baltiske stater.

Kendsgerninger trænger dog ikke til nogen kommentar, de taler for sig selv! — Den allerede i aaret 1923 ved folkeafstemning besluttede oprettelse af en livisk kommune er blevet paa papiret, og nu er det allerede for sent at føre den ud i virkelighed. Hvorfor? Ganske simpelt fordi kysten ved agrarreformen er blevet oversaaet med lettiske kolonier; det lettiske sprogs sejr i denne det liviske folks sidste skanse er sikret ved dette behændige foretagende. Man forstaaer, at letterne har forholdt sig passive i spørgsmaalet om en livisk kommune. Men at heller ikke stammebrødrene i denne Sag har været aktive nok i det rette øjeblik, og at de officielle repræsentanter endogsaa har ytret tvivl (under lettisk tryk?), om et nationalt selvstyre vilde svare sig materielt for liverne (sic!) — en saadan handlemaade og opfattelse fra de ledende generalers side i en national forsvarskamp finder ingen forstaaelse i den krigsplan, der lægges af stammesoldaternes masse, men det er ikke soldaterne, der leder slagene, de maa kun adlyde befalingerne, selv om det er til deres egen undergang. Maatte blot anførerne forstaa at føre til sejren!

Med hensyn til det liviske folks indre forhold har livisk samfund vedblivende maattet kæmpe med ydre vanskeligheder. Det begyndte med stadfæstelsen af foreningens love og har varet til byg-

ningen af forsamlingshuset, som den lettiske regering hidtil endnu ikke har bidraget en eneste hvid til. Lønnen til en lærer i livisk sprog var fra først af kun et par lat (1 lat = 89 Øre), og estnisk samfund har i aarevis maattet sørge for lønnen, indtil denne post endelig optoges i statens budget. Imidlertid fik de unge liviske lærere, der i 1934 fik et fuldgældigt eksamensbevis, ikke nogen plads ved kysten, men blev overvist til lettiske skoler, og en af dem blev endda bestemt til reservelærer for Latgallen. Det liviske tidsskrift maa oversættes paa lettisk for at kunne forelægges til censur, hvilket naturligvis volder dobbelt arbejde og gør det til et stort spørgsmaal, om det kan vedblive at udkomme. Og saadanne spørgsmaal truer symbolsk alt livisk foretagende.

Alligevel opretholder letterne i Riga endogsaa en forening af livernes venner, der har gjort omsorgen for liverne til sin ædle og fortjenstfulde opgave. Denne forening udgiver en livisk almanak og sender fra tid til anden sine repræsentanter til kysten for at vise dens varme følelser. Saaledes optraadte f. eks. foreningens sekretær ved den liviske sangfest Sct. Hansaften 1934 med en officiel hilsen, som han læste op og som indeholdt en række alvorlige førmaninger til liverne: Efter regeringsforandringen i Letland den 15. maj 1934 raadede der helt ny forhold, og for fremtiden kunde der ikke mere være tale om at skele over grænsen, men nu maatte ogsaa liverne være loyale lettiske borgere. Talen vakte ikke blot forargelse hos liverne, men ogsaa hos de stedlige dannede letter, der i fællesskab protesterede imod den. Taleren rejste derimod klagen ved politiet, fordi man vilde prygle ham. Politiet tog dog intet Hensyn til klagen, da den viste sig uberettiget.

Da man med »at skele over grænsen« aabenbart mente livernes forhold til ester og finner, overrakte jeg lederen af det lettiske undervisningsvæsen og lederen af pressevæsenet i Riga en protest og gav udtryk for min forundring over en saadan udtryksmaade, der viste, at foreningen af livernes venner ikke ønskede et arbejde af finske og estniske videnskabsmænd og talsmænd for stammefællesskab, eller at de skulde modtages venligt af liverne. Samtidig gjorde jeg opmærksom paa de mærkelige forhold ved ansættelsen af de liviske lærere og spurgte, om jeg skulde underrette den estniske og finske offentlighed, saa den kunde tage stilling til sagen. Man beklagede alt dette paa venligste maade og lovede mig, at der skulde raades bød paa fejlene. Man gjorde mig endogsaa forhaabninger om materiel hjælp til bygning af forsamlingshuset. Jeg for min del lovede at afvente

den understøttelse af det liviske folk, det saa længe havde længtes efter, og ikke at pirre estnisk og finsk offentlighed til ingen nytte ved saadanne ubehagelige smaastridigheder, der uden tvivl vilde saare vor nationalfølelse dybt. Jeg er stadig optraadt upolitisk paa mine rejser igennem livernes lille land og har aldrig blandet mig i lettiske sager. Ligeledes er jeg vis paa, at de andre finske eller estniske videnskabsmænd eller stammepionerer aldrig har været ved den liviske kyst for at drive politik, men kun for et kulturarbejdes skyld, der aldrig har været letterne fjendtligt.

Jeg har taalmodig ventet paa, hvad letterne og især foreningen af livernes venner tænkte paa at foretage sig; men til min beklagelse maa jeg sige, at der intet er sket. Ja, der er kun udtraadt et medlem af foreningens bestyrelse som protest imod sekretærens tale, medens denne selv fortsætter sin virksomhed i selskabet paa samme linje. Deraf maa vi slutte, at letterne i deres hjerte har syntes ganske godt om sekretærens tale og ved stiltiende tilslutning har godkendt den, fordi den giver udtryk for letternes almindelige indstilling. Naturligvis tillader min samvittighed mig nu heller ikke mere at tie, men tvinger mig til at stille estnisk og finsk offentlighed over for spørgsmaalet: Skal det blive til liv eller til død for liverne?

IV.

Jeg vilde ikke mere til ingen nytte undersøge, hvem der bærer ansvaret for livernes undergang, der synes uundgaaelig, hvis der ikke snarest indtræffer en dybtgaaende forandring i deres forhold. Men hvad for en forandring kan uformodet indtræffe! Nu tænker jeg kun alvorligt paa det estniske folks fremtidsskæbne, om der ikke indtræffer en forandring i forholdene. Hvad skal der være tilladt en ven, hvad ikke? Naar er tiden inde til at gaa over fra den passive modstandsstilling til det aktive selvforsvar? og hvem skal fremkalde denne overgang, virkeliggøre og organisere den? Naar vi ikke endelig til den ganske vist etisk ret ydmygende, men til selvforsvar uundgaaelige følgeslutning: øje for øje og tand for tand? Dog fremhæver vi her med klare ord: til en saadan følgeslutning tvinges vi imod vor vilje. Og saa snart den skete uret gøres god paa den anden side og dens optræden bliver aabent og ærligt velvillig, saa vil ogsaa vi glemme saavel de sidste aar som historiens svundne aarhundreder. Og først saa kan vi være og tør vi være virkeligt gode venner og trofaste forbundsfæller for vore naboer og nationale mindretal.

Bare de ogsaa virkeligt og sandfærdigt vilde det samme!

Skoleforhold i gamle Dage

Af J. M. Holdt, Ullerup.

I Aaret 1760 indsendte Pastor Bendixen i Løjt en Indberetning over Skoleforholdene i Sognet. Deri skriver han blandt andet: »Med Hensyn til nødvendige Forbedringer gaar mit hjerteligste Ønske ud paa, at det engang maatte kunne ske, at 1) Børnene i alle Skoler maatte blive inddelt efter visse Klasser (der menes aabenbart Alders-trin), og at enhver saadan maatte gives samme Slags Læsebøger i Hænde. — Nu har hvert Barn sin særlige Slags. Et Barn medbringer nogle Blade af Bonche, hans Nabo har Robinson, og ved Siden af sidder en med nogle gamle sønderrevne Papirer fra forrige Aarhundrede. Saa følger et Par med en gammel Avis. Forældrene vil nødig ofre noget paa Bøger.

2) maa det efter min ringe Indsigt anses for uomgængelig paa-krævet, at Skolemesteren enten faar sin Bolig i Skolehuset, eller flytter sit langt derfra liggende Hus til Skolens Nærhed, da hans hyppigt forekommende og ofte langvarige Fraværelse fra Skolen volder megen Uorden..

Det er her Skolemesteren i Kirkeby, Hans Mikkelsen (jfr. »Søn-derjydske Maanedsskrift« April 1935), der er Tale om.

— — —

Om Degn Diedrichsen, der var Skolelærer, Degn og Landmaaler i Løjt Kirkeby for hundrede Aar siden, huskes endnu følgende d-Remse:

Detlef Diedrichsen Degn, du dasker dine dumme dovne Drenged-tygtigt.

Den gamle Skole i Barsmark.

Optegnelser af gaderaab og -sange

Under arbejdet paa en bog om gadesælgerens sange og raab har jeg indtil dato indsamlet o. 100 gadesange, udelukkende fra København; men jeg mangler næsten fuldstændigt materiale fra byerne rundt i Danmark.

Jeg vilde være læserne af »Sønderj. Maanedsskr.« meget taknemlig, hvis de vil laane mig nedskrifter af h ø r t e eller e r i n d r e d e gadesælgersange, eller blot sende mig oplysninger om karakteristiske træk ved gadesælgere og deres raab. Det tilsendte materiale skal jeg naturligvis forvalte med tilbørlig omhu og efter endt afskrift enten returnere eller — om det ønskes — overlevere til Dansk Folkemindesamling.

For bedre at vise læserne, hvad jeg mener, aftrykkes her et par prøver paa gadesælgeraabe fra København:

The image shows two musical staves, labeled I and II, with handwritten lyrics and annotations. Staff I is in G major (one sharp) and 2/4 time. The lyrics are "a Blomster her Tre Bundter famlyv ø - re". Above the staff, it says "Olsen c. 25 år:" and "(sept. 37) Hørt.". Staff II is also in G major and 2/4 time. The lyrics are "Her mør' saf-ti' Pær' To halve Ki-lo, femtredø ø-re-o.". Above the staff, it says "E. H. Hansen c. 30 år" and "(okt. 37) H.". Both staves have a treble clef and a key signature of one sharp (F#).

Saavidt muligt angiver jeg nøjagtigt: T o n e h ø j d e, i n t e r v a l l e r og t o n e l æ n g d e, hvorfor jeg helt udelader taktangivelse. I de vedlagte eksempler betyder tegnet mellem »her« og »Tre« en lille luftpause, tegnet mellem »Pær'« og »To« en noget længere pause, og tegnet mellem »Ki-« og »lo« en gliden mellem to toner (hvis længde omtrent er halvdelen af een tones værdi).

Selv de mindste oplysninger ang. gadesange vil jeg være taknemlig for at faa.

Vagn Holm, Komponist,
Ringkøbinggade 5¹, København Ø.

~ SAMLEREN ~

Et gammelt Varsel.

Om den søndre af de to Hellet-Gaarde i Løjt Kirkeby gik der fra gammel Tid Sagn, at der hvert Aarhundrede skulde dø tre af Gaardens Folk ved Ulykke. Man fortalte, at Peter Hellet, som ejede Gaarden omkring 1600, havde mødt en Varulv, som krævede tre af Gaardens Folk. Peter Hellet gav den et Lam for at stille den tilfreds. Men under en af Krigene i 17. Aarhundrede døde paa Gaarden tre Mennesker af en Farsot, som Svenskerne havde ført med. — Den 24. April 1787 vilde Gaardens daværende Ejer, Jes Hellet, sejle over til Als efter Korn sammen med sin Karl. Ud for Elsholm kæntrade Baaden og begge druknede. Da hans Hustru fik Budskabet, blev hun saa syg, at hun døde faa Aar efter.

Ogsaa i dette Aarhundrede er der omkommet tre af Gaardens Folk ved Ulykke.

H. H. Toft, Barsmark.

En Trylleremse ved Bagning.

Naar man før bagte hjemme i den store Bageovn, skulde Ovnens jo være saa varm, at Soden var brændt af Stenene; »e sort Mand« skulde ud, sagde man.

Hvis det varede for længe, inden den sorte Mand kom ud, raabte man ind i Ovnens:

»Kom ue, dit Skarn,
hjælp Marri med e Barn!«

Dog kunde man allerede i min Barndom (omkring 1870) ikke godt være bekendt at gøre det mere; men man huskede godt, at de gamle havde brugt det.

H. H. Toft, Barsmark.

Da Per blev saaret ved Frederiksstad.

Da jeg forleden kom hjem (til Tistrup paa Vardeegnen), fortalte jeg om en Udflugt til Frederiksstad. Min Mor udbrød da: »Frederiksstad, det var jo der, Per Klink blev saaret!« — »Hvad var det med Per Klink?« — »Jo, Per Klink, han kom jo hjem her til Egnen fra Krigens og fortalte: »Da jeg blev saaret ved Frederiksstad, raafte Kong: Kårl, hold op at slaas! Per er saaret!«

K. Horsbøl-Christensen, Tønder.

Kragevise.

1.
Og Bonden han ganger alt ved
sin Plov
Hejdom, di dom dalala.
Saa skød han en Krage som sad
og sov
Hejdom, di dom dalala.

2.
Saa kom der Bud fra Bispens
Gaard
Hejdom — — —
Hvor blev den Krage, du skjød
ifjor?
Hejdom — — —

3.
Af Ho'det gjorde jeg Kirkefløj-
knep
Hejdom — — —
Af Næbbet der gjorde jeg Tønde-
tap
Hejdom — — —

4.
Af Halsen gjorde jeg Læssetræ.
Hejdom — — —
Af Skrallen der gjorde jeg blan-
ke Trompet
Hejdom — — —

5.
Med Fjerene tækked' jeg 7 Fag
Hus
Hejdom — — —
saa der kunde hverken komm'
Rotter hæ' Mus
Hejdom — — —

6.
Af Skindet sy'ed jeg 15 Par Sko
Hejdom — — —
foruden et Par Støvler, jeg for-
æred' min Mor
Hejdom — — —

7.
Af Kjødet jeg salted i Tønder og
Kar
Hejdom — — —

foruden et par Fjerdinkar, jeg
foræred min Far
Hejdom — — —

8.
Af Talgen der støbte jeg 7 Pund
Lys
Hejdom — — —
foruden et Par Pund jeg foræred
mit Nys (Tøs).
Hejdom — — —

9.
Af Skroget bygged jeg Kongen et
Skib
Hejdom — — —
det bedste der mon være i det
hele Kongerig'
Hejdom — — —

10.
Af Tarmene sno'de jeg Takkel og
Toug.
Hejdom — — —
saamange jeg syntes der gjordes
behov
Hejdom — — —

11.
Af Benene gjorde jeg Stolper til
et Hus
Hejdom — — —
Af Rumpen der gjorde jeg sølv-
laaget Krus
Hejdom — — —

12.
Ja af Rumpen, der gjorde jeg
sølvlaaget Krus
Hejdom — — —
og bød kjære Venner at drikke
sig en Rus.
Hejdom, di dom dalala.
— — —

Af en haandskreven Visebog,
underskrevet af Nis Petersen,
Felsted, 28. Marts 1845, ved Jør-
gen Clemmensen, Felsted.

Skafferrim ved Bryllup.

1. Dag.

De kære Gæster en og hver,
som her i Dag forsamlet er
til dette Bryllupsgilde —
Af Brudehusets Folk ved mig
ærbødigst, skyldigst, hjertelig
betakkes, for de vilde
først Brudeparret følge frem
til Herrens Hus og der med dem
oprigtig bedet haver;
dernæst fordi de taget har
tiltakke med, hvad man frembar
af Herrens gode Gaver —
Nu bedes alle, at de vil
fornøje sig med Dans og Spil
og blive her tilstede,
saalænge som de har Behag,
ja, og imorgen som idag,
hver søge vil sit Sæde —
Saa kan de vente sig igen
det samme Skjæl at hver en Ven,
som dette Hus paarører,
Ja og til anden Tjeneste
vil lade sig velvillig se
Med alt hvad dem tilhører —
For dette Steds ærværdig Præst
og Degnen med til hver en Gæst
samt Brud og Brudgom begge
jeg nu for deres Offer, — de
i Kirken haver ladet se
vil hermed Tak aflægge;
Men findes nogen heriblandt,
som sig i Kirken ej indfandt,
men findes dog til Gilde —
ham faa vi vel af Kærlighed
for denne Gang undskyldte med,
at han vel kom forsilde!
Til Slutning for vort Brudepar,
som sig i Dag forenet har,
et Ønske vi opsende:
»Gid Vuggen maa
ved Sengen staa
før Aaret gaar til ende,

det ønskes nu af hver en Gjæst,
som sidder her tilsammen,
det samme ønsker og vor Præst,
og Degnen svarer: »Amen«!

2.

Med Velbehag i Vennelag
vi sidder her saa glade
og spiser Mad af fulde Fad,
saalænge som vi gade.
Nu Værten tar i sit Forvar
det, som vi ej fortær'de,
at han igen kan for sin Ven
imorgen dog beværte.
Naar Klok er 9. (Nu hører I).
Saa skal jeg Eder bede,
at en og hver vil atter her
optage Plads og Sæde.
Saa vil derfor vort Brudepar
sig højst forpligtet mene
til villigen enhver igen
ved Lejlighed at tjene.

3.

Ved sidste Gildelag.

Med største Velbehag og Glæde
saa Værten Gæsterne Til-Sæde
ved Bordet atter her idag —
hvis nogen Maden har forgjættet
og ej sig selv til Nødtørft mættet,
saa bliver det hans egen Sag —
Til Morgen tør jeg ingen bede;
thi saa fik jeg jo Værtens Vrede,
om det ej skulde være saa —
Thi vil det Raad jeg Eder give,
at I imorgen hjemme blive,
naar I ej anden Ordre faar.

— — —
Af en haandskreven Visebog,
underskrevet af Nis Petersen,
Felsted, 28. Marts 1845
ved Jørgen Clemmensen,
Felsted.

Aaret 1838

var den haardeste Vinter, vi har haft siden 1830, især med Frost og Sne. De store Floder i Tyskland og Frankrig kunde befares med svære Læs. Donaustrømmen især gjorde stor Skade; Staden Pesth i Ungarn, som havde 90,000 Indbyggere, blev næsten ganske ødelagt; 2000 Mennesker satte Livet til, over to Trediedele af Stadens Bygninger styrtede ned, da Jorden blev underhulet af Strømmens Magt. Isen var en halv Alen tyk. Kun 8 Dage først i Maj og ligesaa 8 Dage først i Juli var meget varme; ellers var For-aaret koldt og tørt til midt i Juli; derfra i to Maaneder til midt i September Regn næsten hver Dag, saa Højbjergningen faldt meget besværligt, og det meste Hø blev fordærvet. Den 12. September begyndte godt, tørt, stadigt Vejr. Frost vedvarende fra 18. til 28. November. — Rug- og Boghvedeavl meget god.

Om Sommeren steg Rugen til 20 Sk., Bygget til 15 Sk. og Boghvedegryn til 28 Sk. pr. Skæppe. Smørret steg fra 4 til 5½ Sk. om Sommeren. Ved Indavlingen sank Boghveden ned til 7 Sk. Skæppen, men Rugen 1 Sk.

Denne Sommer flyttede Jeppe Jensen sin Gaard ud af Ø-Gasse By. hvor den laa N. for Vejen, N. Øst for S. Dams, ud for Vejen, Ø. f. Andreas Hansens. Ligeledes blev et nyt Armhus bygget af Skærbæk Sogn Ø. f. Skærbæk. Jens Hjort, Snedkermester, paatog sig Arbejdet for 119 Rdl. Cour.

D. A. var Danmarks Stænder forsamlede: i Viborg fra 21. Maj til 25. Aug., i Roskilde fra 24. Septbr. til 24. Dec., i Slesvig fra 21. Maj.

Torsdagen den 28. Juni blev den engelske Dronning *Victoria* kronet i London med stor Højtidelighed. Bekostningen ansloges til saa meget, som 10,000 Mennesker kunde leve for i 6 Aar.

Hans kejserslige Højhed Storfyrst-Tronfølgeren *Alexander Nikolavitsch* af Rusland ankom Onsdagen den 27. Juni til København Kl. 2 Eftm. og tog bort Torsdagen den 12. Juni ogsaa Kl. 2 Eftm. Hs. kgl. Højheds Helbred var ikke godt. Han kaldte vor gamle Konge Fader og Bedstefader med største Hjertelighed.

Af Jens Lauritzens Bog «Om mærkelige Ting, som er passeret forhen og i min Tid».

Videnskabernes Selskab har nedsat en Kommission, der søger at bevare saadanne Kilder til dansk Historie, der maatte findes i Privateje. Det er lykkedes denne Kommission at frelse en Række betydelige Arkiver og enkelte Dokumenter fra Tilintetgørelse.

I en Aarrække har Kommissionen haft et nært Samarbejde med Historisk Samfund for Sønderjylland, der ved en Række Møder har slaaet til Lyd for Sagen. Saadanne Møder er holdt i alle Sønderjyllands Amter, sidst i December Maaned 1937 i Sønderborg og Broager. I Haderslev Vesteramt er der udført et omfattende Registrerings- og Indsamlingsarbejde ved Hjælp af Gaardejer Thøste Thøstesen i Fæsted pr. S. Hygum. Arbejdet gaar til dels ud paa at registrere, hvad der forefindes af ældre Akter og Dokumenter, der kan give Oplysning om svundne Tidens almindelige, stedlige, kulturelle og personelle Historie. Det er af betydelig Værdi at vide, hvor saadanne Ting findes, og det letter naturligvis Bevaringen af dem, naar man ved Besked med dem. Det er utroligt, hvad der gaar tabt af værdifulde, historiske Minder ved Skødesløshed og manglende Interesse.

Der er for Tiden Planer fremme om, at man ved ethvert Skifte i Ejerforhold til fast Grundejendom skal gribe ind til Fredning af jordfaste Mindesmærker. Noget lignende kunde være paa sin Plads ikke blot overfor hvad der findes af Papirer i et Hjem, ikke bare naar dette skifter Ejer, men lige saa fuldt ved Flytning, ved Dødsfald, Udskiftninger og mange andre Forhold. Det er ikke kun Ildebrand, Husfugtighed og Insektangreb, der ødelægger vore skriftlige Minder, men langt tiere Uagtsomhed og Ligegyldighed, derfor har den anden Side af Kommissionens Arbejde maaske størst Betydning: at faa alle gamle Papirer gemt paa en Maade, saa de bevares for Efterslægten og gøres tilgængelige for Historiegranskningen.

Gamle Papirer, der ikke har nogen særlig Værdi og ikke til Staddighed maa bruges af en Ejerman, bør helst os bedst opbevares paa det sønderjydske Landsarkiv i Aabenraa som dettes Ejendom, i enkelte Tilfælde med fastlagt Begrænsning af dets Brug, eller som Depositum. Ikke mindst gælder det saadanne Papirer eller Dokumenter, der ikke kan siges at have nogen egentlig Ejer, saasom Protokoller fra opløste Foreninger og Foretagender, Rester af gamle Grande- og Sognearkiver o. lign.

Nærmere Oplysninger vil altid kunne faas hos Landsarkivaren i Aabenraa, hos Medlemmerne af Bestyrelsen for Historisk Samfund for Sønderjylland og dettes Tillidsmænd i denne Sag. En ny Liste over disse er for Sønderborg Amts Vedkommende fornylig offentliggjort i Dagspressen, og vi haaber og venter i det kommende Aar at kunne forny og offentliggøre tilsvarende Lister fra de andre nord-slesvigske Amter.

H. Lausten-Thomsen.

Historisk Samfund for Sønderjylland

har

Aarsmøde

paa Tønder Statsseminarium

Søndag den 29. Maj 1938

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Tønder

Postgiro Nr. 9816

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1.65,
i Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer
Eskildsen i Tønder Kr. 1.50.

KAMPMANN & HERSKIND ^{A|S}

Vestergade 2 - København

Kul og Cokes Import

TELEFON

2628

Lichtinger's
Cigarillos

er de bedste.

VÆVESKOLEN

„ASKOVHUS“

Vævestuen „Askovhus“
Sønderborg

Ja - men

Jrmas

Kaffe

smager bedst

Frøbrødt
med egne moderne Blandinger
Carl Schepers - Århus - 1924 - 1925
København

Kornhandel Akts.

A. HÜBSCH

Shellhuset

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
Ollerup.

Juelsminde Kuranstalt

Horsens

Hotel
ALSSUND
SØNDERBORG
Telefon 70 og 352
vis a vis Slot - Park - Strand

Den økonomiske Husmoder bruger

„Dan“ **Margarine**

Margarinefabriken „Nordslesvig“
(I. S. Eilersen)
Slotsgade 17, Haderslev, Telf. 744.
Vogn overalt i Slesvig

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,
Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 — do. Novbr.-Juli
9 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassisterenter.
J. C. Overgaard.

Askov Sløjdscole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsalderen.
Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
Skema og Skoleplan sendes frit.

Kristine og Anders Nielsen

Smith & Co. ^{A|S}

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Silkeborg Husholdningsskole

Statsanerkendt m. Barneplejeafd.
Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad.
5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr. sendes. SYNNØVE LUND

Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9

Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid
NYLAGTE **ÆG**

stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

Folkebanken
for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5
SØNDERBORG

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
HADERSLEV

Støt de sønderjydske Indsamlinger

Snoghøj ^{A|S} Gymnastikhøjskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Knogh.

Aktieselskabet
Glud og Marstrands Fabriker
Uplandsgade 20

DANIA
GASAPPARATER
OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Jydsk Grundejerkreditforening

Herning.
Kasseobligationer 170.318.100 Kr.

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 — Telefon 516 og 517
Skanderborg

Adda Korsetterne er landskendte

Enefabrikation:
Fredericia Korsetfabrik.

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa
„Sønderjydsk Maanedsskrift“
Kr. 6.00 aarlig.

A/s **BRØDR. BRINCKER**
GREISDAL HAMMERVÆRK PR. VEJLE
Grundlagt 1867

Grebe, Forke, Spader, Roehakker, Haveredskaber, Høstleer, Ma-
skinknive, Vognaxler, Plovskær, roterende Grussorterer m. m.

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Skal man til og fra
Sønderjylland
benytter man
Sydjydske Jernbaner

Aktieselskabet
Landbobanken i Skive
Salling Bank

Start Dagen med
Abild Most

Eneforhandling ved
A. W. Kirkebye

Forlang
Mogenssen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos Deres Manufakturhandler.

Garanteret
sol- og vaskeægte Farver.

Bemærk
det plomberede Garantimærke.
Vælg det bedste —
det gør vi.

Frøcontoret
(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.
Antager Frøavlere.

Aktieselskabet
Vejle Textilfabrik

Trædballehus

Telefon 672 . Vejle
Foreninger og Selskaber
modtages ∴ 4 Festsale

Nissen & Frø